

Інструкція до практичного заняття

Тема: Методи дослідження у педагогічній психології

Мета: систематизувати, узагальнити знання студентів з теоретичних питань теми «Методи дослідження у педагогічній психології». Формувати вміння здобувачів фахової передвищої освіти використовувати теоретичні знання в професійній діяльності, враховувати психологічні особливості дітей та відповідні методи дослідження. Розвивати психологічну компетентність студентів, аналітичні здібності, критичне мислення. Виховувати допитливість та активність щодо професійного саморозвитку.

Тип заняття: практичний.

Засоби навчання: інтерактивна дошка Padlet, інструкція до практичного заняття, практичні ситуації та ділові ігри.

Література:

1. Вікова та педагогічна психологія: навч. посібник / [О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін.]. – К.: Просвіта, 2008. – 400с.
2. Власова О.І. Педагогічна психологія: [навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів] / Власова О.І. – К: «Либідь», 2005. – 400 с.
3. Педагогічна психологія: навч. посібник для педінститутів / [за ред. Л. М. Проколієнко, Д. Ф. Ніколенко]. - К. : Вища шк., 1991. - 184 с.
4. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія: [навчальний посібник] / Поліщук В. М. – Вид. 3-тє, виправ. – Суми: Університетська книга, 2010. – 352с.
5. Савчин М. В. Педагогічна психологія: [навчальний посібник] / Савчин М. В. – К: «Академвидав», 2007. – 424с.
6. Педагогічна психологія: навчальний посібник / [Сергеєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасека О. В.]. – К: Центр учбової літератури, 2012. – 168с.

Хід заняття

1. Актуалізація опорних знань

1. Поясніть взаємозв'язок методології, методів і методик психолого-педагогічного дослідження.
2. Специфіка використання методів спостереження та експерименту для досліджень у педагогічній психології.
3. Яких етичних норм повинен дотримуватись педагог при проведенні психологічного дослідження?
4. У чому полягають основні етапи психолого-педагогічного дослідження?

2. Практична частина

А) Перевірка домашнього завдання

- бліц-опитування «Психологічний словник»: метод, методологія, спостереження, самоспостереження, експеримент: формувальний,

констатувальний, лабораторний, природний; тести, анкета, опитувальники, інтерв'ю, бесіда, соціометрія, референтометрія, біографічний метод, генетичний, метод аналізу продуктів діяльності; методи обробки даних; інтерпретаційні методи.

Б) Презентація доповідей, рефератів:

1. Організаційні методи у педагогічній психології.
2. Емпіричні методи педагогічної психології.
3. Методи обробки даних у педагогічній психології.
4. Інтерпретаційні методи у педагогічній психології.
5. Формувальний експеримент як один із основних методів педагогічної психології.

В) Практичне виконання психологічних завдань.

1. В одному експерименті за допомогою перевірених об'єктивних методик співставляють особливості кількох характеристик пам'яті дошкільників, школярів та дорослих. Як називається метод, за допомогою якого здійснювалось це дослідження? Яких вимог дотримуються дослідники, щоб отримати об'єктивні дані?

2. З позицій діалектико-матеріалістичного розуміння психіки дитини дібрані методи досліджень повинні відповідати методологічним принципам. Недоліки одного методу компенсуються включенням в дослідження інших методів. Чому дослідник не може обмежитись використанням одного методу, наприклад, методу спостереження? В чому полягають недоліки спостереження?

3. Дослідника цікавить особливості уваги першокласників і причини частой неуважності дітей, зокрема на уроках читання. Який метод (методи) йому варто застосувати, щоб з'ясувати це? З чого почати і як побудувати дослідження? Складіть план дослідження.

4. Вихователька виявила, що двоє дітей з групи – Сашко і Євген – завжди гуляють і гаються разом. Це її здивувало, оскільки в їх характері вона не бачила нічого спільного. Вихователька вирішила з'ясувати, на чому базується дружба цих дітей. Як їй потрібно розв'язати це завдання? Який метод (або методи варто) використати?

5. Які методи застосовані у наведених прикладах?

А. У віці шести з половиною років Оксана Н. уже добре справляється з завданням, в якому треба зіставити два предмети, вказати як однакове (спільне), так і різне. При цьому, виявляючи уже відому здатність до спостереження за власними розумовими операціями, Оксана робить цікаве зауваження: "Мамо, а різне мені легше помітити, ніж однакове. Це я давно вмію. А знаходити однакове цікаво: воно однакове, але не зовсім".

Б. Вивчаються індивідуальні особливості ритмічних рухів дітей. Проводиться весела гра – “Танок ляльок”. Все йде добре, поки група бере участь у загальному танці. Діти впевнено рухаються по колу, роблять прості па. Та ось керівниця пропонує Ларисі В. вийти на середину кола і танцювати там. Дівчинка відмовляється. Таня А., хоча й не відмовляється але, вийшовши на середину кола, стоїть розгублено дивиться на всі боки і починає танцювати лише з допомогою виховательки. Тільки Галя Х. (найметкіша дівчинка в групі) починає танцювати відразу, але рухи її невпевнені, відчувається скутість.

В. Для вивчення відволікання уваги випробуваному пропонують для розв’язання арифметичні задачі і водночас включають цікаву передачу (сторонній подразник).

Г. Для вивчення емоційного стану випробуваному показують “страшні” картинки і реєструють зміни в опорі шкір електричному струмові, що виникають при цьому.

Д. Для вивчення індивідуальних особливостей пам’яті випробувані заучують десять іншомовних слів. Протоколіст записує, скільки слів запам’ятовує кожен випробуваний після кожного повторення і скільки потрібно повторень щоб запам’ятати всі десять слів.

Е. Людину вміщують в ізольовану кабінку, в спеціальному шоломі закріплюються прилади, з допомогою яких досліджуються біоструми мозку під впливом різних подразників чи за допомогою стану організму. Досліджуваний перед проведенням досліду одержує відповідну інструкцію. Всі одержувані показники фіксуються точною апаратурою.

Ж. На підставі дитячих малюнків педагог встановлює особливості сприйняття дітьми предметів; ретельно аналізує письмові роботи школярів і, зіставляючи дані з результатами інших експериментів, робить висновки про особливості індивідуального стилю діяльності старшокласників.

б. Оцініть запитання експериментатора з погляду вимог, поставлених до методу бесіди. У чому недолік першого запитання порівняно з наступним? Для вивчення мотивів що спонукають учня першого класу старанно вчитися, з ним провели бесіду. В ході бесіди хлопчик сказав, що він обов’язково хоче закінчити десять класів.

- А чому ти хочеш закінчити десять класів? – спитав експериментатор.

- Тому, що коли вчитися не будеш, виростеш і мало зароблятимеш.

- А якщо тебе зараз на роботу влаштувати і добрі гроші платити, то кинеш школу?

- Ні, зараз працювати не хочеться. Сиди там сім годин, а в школу прийшов – чотири години відсидів і все.

- А якщо б тобі зараз не вчитися і не працювати, а гроші тобі все одно платили б?

- Ні, все одно не хочеться школу кидати. Я ще маленький, повинен учитись, що ж тоді цілий день робити? Всі вчаться, а ти один не вчитимешся.

7. Оцініть з погляду методичних вимог до анкети такі дві групи запитань.

А. Чи легко вам просидіти годину не розмовляючи? Чи охоче ви позичаєте свої речі? Чи любите ви похвалитися перед екзаменом, що добре підготувались?

Б. Чи є у вас чуття гумору? Чи не зарозумілий ви? Чи є точність рисою вашого характеру? На які запитання відповіді будуть вірогіднішими? Чому?

Ділова гра: складіть п'ять варіантів плану бесіди на одну й ту саму тему, враховуючи вік респондентів (4, 6, 20 років). Кількість питань у кожному варіанті – від 5 до 7. Продумайте способи вступу до бесіди. Проведіть бесіду з своїми одногрупниками.

Приклади тем бесіди: “Твоя сім'я”, “Твої захоплення”, “Твої друзі” тощо). При аналізі бесіди зверніть увагу на такі моменти: Чи вийшла у вас бесіда? (Якщо ні, то чому?). Які прийоми використовувались? Які помітили особливості у поведінці співбесідника? (Міміка, жести, інтонація, мовлення, обмовки і т. і.). На які питання він відповідав найбільш активно і чому? Які питання не досягли мети та чому? Як закінчилась бесіда? З якими труднощами Ви зустрічались під час проведення психологічних досліджень (або спілкування) з особами різного віку?

Розв'язання психологічних задач

Задача 1. Як під час проведення бесіди з дитиною можна досягти взаєморозуміння, встановити контакт?

Запитання. Чи можливо застосовувати метод тестів для встановлення контакту з дитиною? Аргументуйте свою відповідь.

Задача 2. Вихователь проводить бесіду з матір'ю дитини. Але під час бесіди мати не торкнулась тих сторін життя дитини, які б викликали підвищений інтерес педагога, наприклад: сфери спілкування з однолітками.

Запитання. Які дії повинен застосувати вихователь?

Задача 3. Існують думки, що на основі фактів, отриманих в результаті розгляду малюнків, під час читання художньої літератури, перегляду кінофільмів та ін. можна розібратися у дитячій психології.

Запитання. Чи правомірні такі судження? Чи будуть рівнозначні факти, які здобуті у процесі життєвого досвіду людини, і факти, які отримані в результаті наукових досліджень психологів?

Задача 4. Дослідник вирішив вивчати особливості пам'яті дітей у різні періоди дошкільного дитинства і розробив методики для дослідження пам'яті.

Запитання. Як повинно бути побудоване дослідження для того, щоб з'ясувати особливості пам'яті дітей 4-х років, розвиток пам'яті від 4 до 6 років?

Задача 5. В одному експерименті за допомогою перевірених об'єктивних методик дослідник співставляв особливості деяких характеристик пам'яті дошкільників, школярів і дорослих.

Запитання. Як називається метод, за допомогою якого здійснювалось це дослідження? Які вимоги ставлять перед собою дослідники для отримання об'єктивних даних?

Задача 6. Вихователь звернув свою увагу на те, що Сашко (5 років) і Михайло (5 років) завжди гуляють і грають разом. Це здивувало педагога, тому, що у характерах хлопчиків не було помічено нічого спільного. Вихователь вирішила з'ясувати, на чому базується товаришування хлопчиків.

Запитання. Якими методами може скористатися педагог, щоб це з'ясувати?

Задача 7. Під час своїх спостережень студентка зафіксувала наступний факт: "Сашко (2 роки 5 міс.) вдарив Вітю (2 роки 3 міс.), коли той розламав побудований ним будиночок.

Запитання. Чи може вихователь бачити причину агресивної поведінки дітей тільки в їх негативних рисах характеру або сімейному вихованні? Назвіть можливі причини агресивної поведінки обох хлопчиків.

Задача 8. Під час своїх спостережень студентка записала: "Сашко (5 років), задавалося б, уважно слухав пояснення вихователя. Про це, наприклад, свідчила його постава: він дивився на вихователя не відволікаючись. Однак коли його запитали, про що говорила вихователька, він дав неправильні відповіді".

Запитання. Чи завжди по зовнішньому вигляду можна визначити характер внутрішніх психічних процесів?

Задача 9. Заняття з математики у старшій групі дитячого садка. Спостерігаємо: Андрійко (5 років). Перед Вами протокол спостереження, проведений студенткою (табл. 1)

Таблиця 1

Протокол спостереження

№ з/п	Дії вихователя	Дії дітей	Дії Андрійка
1.	А. Вихователь гарно підготовлений до заняття	Б. Усі діти уважно слухають і гарно працюють.	В. Андрійко швидко підняв руку, бажаючи відповісти на перше питання: "На скільки більше предметів на верхній сходинці, ніж на нижній".
2.	Г. Задав запитання: "Чи правильно відповів Андрійко"	Д. Діти знають відповідь, оскільки усі підняли руки.	Е. Андрійко слухає уважно, він бажає усе зрозуміти.

Запитання. Визначте у яких записах (А, Б, В, Г, Д, Е) відображені факти, а в яких їх тлумачення. Чому необхідно фіксувати тільки факти, які побачені при спостереженні за ситуацією, а не їх тлумачення.

Задача 10. Учень має виконати контрольну роботу.

Запитання. Як вплинуть на роботу задоволені (незадоволені) потреби учня?

Задача 11. Студентка педколеджа під час педагогічної практики в ЗДО підійшла до Миколи (5 років) і сказала йому: “Почекай хвилинку, мені треба з тобою поспілкуватись”. Хлопчик зупинився, здивовано подивився на неї. Студентка почала з ним бесіду.

Запитання. Чи правильно вчинила студентка, коли вирішила скористатися методом бесіди? Яких умов повинен дотримуватись дослідник, застосовуючи метод бесіди?

Задача 12. Американський психолог М. Макгроу провела експеримент з двома близнюками. Вона навчила їх кататися на роликівих ковзанах, коли одному було 11 міс., а іншому – 22 міс. Отримані результати були різними. Перший із братів у катанні на ковзанах досяг набагато більше успіхів.

Запитання. Дайте психологічне обґрунтування даному факту.

3. Рефлексія та підведення підсумків заняття – бліц – опитування студентів.

- **Що нового Ви дізналися про методи педагогічної психології на практичному занятті?**

Завдання: оцініть інформацію, свої знання, вміння та навички, здобуті Вами під час практичного заняття за рівнем важливості для Вашої професійної підготовки та особистісного розвитку. Для формування відповіді скористайтеся табличкою.

		
<h2>Рефлексія практичного заняття</h2>		
		
<p>Кошик для сміття непотрібна інформація</p>	<p>Інформація, знання, вміння і навички, які я можу використовувати зараз</p>	<p>Валіза знання, вміння та навички, які важливі у майбутньому</p>

4. Оцінювання знань та умінь здобувачів фахової передвищої освіти.

5. Домашнє завдання:

- вставити пропущені слова та пояснити твердження:

1) Фіксуючи поведінку дошкільника в грі, спілкуванні, школяра – на заняттях, підлітка – у середовищі ровесників, педагог одержує дані про дитину як цілісну особистість емпіричним методом

Метод ... припускає активне втручання дослідника в діяльність досліджуваного з метою створення умов, в яких виявляється конкретний психологічний феномен.

2) Дайте правильні відповіді на альтернативні запитання та обґрунтуйте їх.

А) На основі спостереження дуже легко зробити об'єктивні висновки. Так чи ні?

Б) Пріоритетним у педагогічній психології є природний експеримент. Так чи ні?

В) Дослідження змін у розумовому розвитку, у емоційно-вольовій сфері, у спрямованості особистості, які виникають під впливом спеціально розроблених педагогічних систем відбувається у перетворювальному експерименті. Так чи ні?

- пройти тестовий контроль в Moodle з теми «Педагогічна психологія як наука».